

Τό παλαιότερο "Άγιο Ποτήριο
τῆς πόλης τῆς Κατερίνης
καί ἡ ταυτότητα του ἄγνωστου Ἐπισκόπου Κίτρους
Κωνσταντίου (1784)*

Ἄρχιμ. Ἰγνάτιος Δ. Σωτηριάδης
Φιλολόγος - Ἱστορικός (Μ.Α.) - Θεολόγος
Γραμματέας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Στόν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Σαλώνων κ. Θεολόγο,
Ἄρχιγραμματέα τῆς Ἱ. Συνόδου
AD MULTOS ANNOS

Ἀποτελοῦσε ὄντως ἱστορική ἀναγκαιότητα ἀπό δεκαετίες ἡ ὀργάνωση ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου γιά τήν ταυτότητα τῆς διοικητικῆς πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ Πιερίας, τῆς Κατερίνης. Μέ ἔκδηλη τήν ἱκανοποίησή μας γιά τήν πραγματοποίησή του λίγο πρὶν τό τέλος τῆς 2ης χιλιετίας, αισθανόμαστε τήν ἀνάγκη νά συγχαροῦμε τό Δῆμο Κατερίνης, γι' αὐτή του τήν πρωτοβουλία πού συντελέστηκε μέ τή συνεργασία προσωπικοτήτων καί φορέων τῆς πόλης, ἐπ' εὐκαιρία συμπλήρωσης 70 χρόνων ἀπό τήν ἴδρυση τοῦ Δήμου (1929-1999).

Μέ τόν ἐπισκοπικό κατάλογο τῆς ἐπαρχίας Κίτρους ἀσχολήθηκε πρῶτος καί πρὶν ἀπό 100 χρόνια ὁ Μητροπολίτης Ἀμασειᾶς Ἄνθιμος

* Θερμές εὐχαριστίες ὀφείλω στόν Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερο π. Ἡλία Γκοτσίδη, ἐφημέριο τοῦ Ἱ. Ναοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου Αἰγινίου· στόν Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερο π. Μιχαήλ Κουρσιουμπά, ἐφημέριο τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγ. Γεωργίου Κολινδροῦ καί στόν καλλιτέχνη φίλο φωτογράφο Ἀλέξη Ἀλεξανδρίδη ("φωτο-Νικολέρη"). Χωρίς τίς ὑποδείξεις τοῦ πρώτου, τήν πρόθυμη συμπαράσταση τοῦ δεύτερου καί τήν τεχνική ἀριότητα τοῦ τελευταίου τό ἄρθρο αὐτό δέ θά 'χε δεῖ τό φῶς τῆς δημοσιότητας.

Ἀλεξούδης¹ καί προσφάτως ἡ ἐλαχιστότητά μας².

Ἐκεῖ δίνονταν λεπτομέρειες ἀλλά καί ἀπαντήσεις ἱστορικές σχετικά μέ τούς ἐπισκόπους Κίτρους καί τή δράση τους, γινόταν ὅμως σαφές καί ἡ ἔλλειψη πληροφοριῶν γιά κάποιους ἤ, ἀκόμη, καί ἡ ἀμφιβολία γιά τήν ὕπαρξή τους.

Ἐδῶ θά μᾶς ἀπασχολήσει τό πρόβλημα ὕπαρξης τοῦ ἐπισκόπου Κίτρους Κωνσταντίου καί τά στοιχεῖα πού ἀφοροῦν τή χρονολογική του κατάταξη στήν ἱστορία τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας καί τόν ἐπισκοπικό της κατάλογο.

Πρῶτος μνημονεύει τόν ἐπίσκοπο Κωνστάντιο ὁ Ἀκαδημαϊκός Μητροπολίτης Κίτρους κυρός Βαρνάβας Τζωρτζᾶτος σέ ἄρθρο του πού δημοσίευσε τό 1962 στό *Λεύκωμα* τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως του γιά τήν πεντηκοστή ἐπέτειο ἀπό τήν ἀπελευθέρωση τῆς Κατερίνης ἀπ' τόν Τουρκικό ζυγό (1912)³, πρᾶγμα πού ἐπανελάβε τό 1965 στόν 7ο τόμο τῆς Ἠθικῆς καί Ὀρθοσκευτικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας⁴ καί συμπεριέλαβε γιά δεκαετίες στό ἐγκόλπιο ἡμερολόγιο τῆς Μητροπόλεως Κίτρους⁵.

Ὅμως, ὁ Μητροπολίτης Βαρνάβας ἄν καί τοποθετεῖ τόν Κωνστάντιο στό ἔτος 1784 μέ βάση τούς κώδικες τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, δέν προσκομίζει παρά ταῦτα καμμιά ἐπιπλέον συμπληρωματική πληροφορία. Τό 1978 ὁ καθηγ. Ἀπόστολος Γλαβίνας ἀναφέρει στά 1785 ἀνώνυμο ἐπίσκοπο Κίτρους⁶. Τή μνεῖα τοῦ Κωνσταντίου

1. ΑΝΘΙΜΟΥ ΑΛΕΞΟΥΔΗ Μητροπολίτου Ἀμασείας, *Χρονολογικοί κατάλογοι τῶν ἀπό Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας*: "Νεολόγος" Κωνσταντινουπόλεως (30.4.1892, ἀριθμ. 6824) σ. 3.

2. ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ Ἀρχιμανδρίτου, *Συγκεντρωτικός Κατάλογος Ἐπισκόπων καί Μητροπολιτῶν Κίτρους*: Ἀρχιμανδρίτου ΙΓΝΑΤΙΟΥ Δ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ, *Πανόραμα Ἱστορίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κίτρους, τόμος Α' Ἐπίσκοποι - Μητροπολίτες*, Κατερίνη 29 Μαΐου 1999, σσ. 13-33 (=Ἐκδοσις Βαρναβείου Βιβλιοθήκης Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κίτρους - Κατερίνης καί Πλαταμῶνος, τ.1).

3. ΒΑΡΝΑΒΑ Μητροπολίτου Κίτρους, *Ἐκκλησιαστικά σελίδες διά τήν Πιερίαν καί τήν Κατερίνην*: "Ἱερά Μητρόπολις Κίτρους, Λεύκωμα ἐπί τῆ πεντηκονταετηρίδι ἀπό τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Κατερίνης, 16 Ὀκτωβρίου 1912-1962", σσ. 51-53.

4. Ὁ Κίτρους ΒΑΡΝΑΒΑΣ, *Κίτρους Μητρόπολις*: "Ὀρθοσκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία 7(1965) σσ. 599-600.

5. Βλ. Ἀρχεῖο "Βαρναβείου Βιβλιοθήκης".

6. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΓΛΑΒΙΝΑ, *Ἐπίσκοποι Κίτρους κατά τήν Τουρκοκρατίαν*

κάνει τό 1980 καί ὁ Καθηγ. Ἐμμανουήλ Κωνσταντινίδης στόν ἐπισκοπικό του κατάλογο Κίτρους, χωρίς ὅμως τήν ὁποιαδήποτε παράθεση ἱστορικῶν τεκμηρίων⁷.

Στή συνέχεια, τό 1982, ὁ Ἄπ. Γλαβίνας ἐπανέρχεται στόν Κωνσταντίο διατηρώντας ἐπιφυλάξεις γιά τό ἄν ἔπρεπε νά παραμείνει στόν ἐπισκοπικό κατάλογο ἢ νά διαγραφεῖ⁸, ἐνῶ τό 1983 τόν ταυτίζει μέ κάποιο Κοσμᾶ⁹, ἄγνωστο ὡς τώρα, στόν ὁποῖο ἀναφερόταν ὁ Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης τό 1927¹⁰.

Τό 1989 ὁ Ἀλέκος Ἀγγελίδης στό δικό του ἐπισκοπικό κατάλογο εἶναι ἐπίσης ἐπιφυλακτικός σχετικά μέ τόν Κωνσταντίο¹¹.

Τό 1993, στήν εἰσήγησή μας γιά τούς ἐπισκόπους καί Μητροπολίτες Κίτρους στό Α΄ Συνέδριο γιά τήν «Πιερία στά Βυζαντινά καί Νεώτερα Χρόνια», ἐμεῖς προσωπικά δίναμε γιά πρώτη φορά τήν καθοριστική μαρτυρία γιά τήν ὕπαρξη τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντίου¹². Ἐπειδή ὅμως τά «Πρακτικά» τοῦ ἀνωτέρω Συνεδρίου δημοσιεύθηκαν τό 1996, ὁ καθηγ. Γλαβίνας, ἀγνοώντας τά ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνάς μας, συνέχισε τό 1995 τή δημοσίευση στοιχείων ἀποδίδοντάς τα στόν ὑποτιθέμενο ἐπίσκοπο Κίτρους Κοσμᾶ¹³, ἀντί γιά τόν Κωνσταντίο, τοῦ

ἐπί τῆ βάσει τῶν πηγῶν: «Μακεδονικά» 18(1978) 74-91.

7. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ, Ἀνέκδοτος ἐπισκοπικός κατάλογος Κίτρους: «Τμητικόν Ἀφιέρωμα εἰς τόν Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν ἐπί τῆ 25ετηρίδι τῆς ἀρχιερατείας του, Ἀθῆναι 1980», σσ. 223-230.

8. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΓΛΑΒΙΝΑ, Ἀρχιερεῖς Κασσανδρείας: «Μακεδονικά» 22(1982) 245-246.

9. Τοῦ ἰδίου, Τό Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Σφίνιτζας: «Μακεδονικά» 23(1983) 361-362.

10. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ, Ὁ Καμπανίας Θεόφιλος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων: «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 2(1927) 262.

11. ΑΛΕΚΟΥ ΑΓΓΕΛΙΔΗ, Ἀναδρομή στήν ἱστορία τῆς Μακεδονίας, τ. Α΄. Ἀπό τήν Πύδνα στό Κίτρος, Κατερίνη 1989, σ. 188.

12. ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ Διακόνου, Συγκεντρωτικός Κατάλογος Ἐπισκόπων καί Μητροπολιτῶν Κίτρους: Πρακτικά τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου «Ἡ Πιερία στά Βυζαντινά καί Νεώτερα χρόνια» (Κατερίνη 25-28 Νοεμβρίου 1993), Κατερίνη ἄ. χ. (1996) 237-256, ἰδιαίτ. 245.

13. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΓΛΑΒΙΝΑ, Ἐπίσκοποι Κίτρους στά τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνα: ΚΑΙΡΟΣ. Τόμος τμητικός στόν ὁμότιμο Καθηγητή Δαμιανό Ἀθ. Δόϊκο, σσ. 35-52 (=Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ, τ. Γ΄, Νέα Σειρά, Θεσσαλονίκη 1995).

ὁποίου τὴν ὕπαρξιν ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη εἶχαμε ἐμεῖς προσωπικά τεκμηριώσει μέ γραπτή μαρτυρία κειμηλιακῆς προέλευσης¹⁴.

Αὐτή ἔγκειτο στὴν ὕπαρξιν Ἀγιοπότηρου μέ ἐγκάρακτῃ ἐπιγραφῇ, πού ἀναφέρει τό ὄνομα τοῦ Κωνσταντιου καί τὴν ἀκριβῆ χρονολογία “30 Ἀπριλίου 1784”. Πιό συγκεκριμένα: Στόν Ἱερό Καθεδρικό Ναό Θείας Ἀναλήψεως Κατερίνης ὑπάρχει ἀργυρόχρυσο Ἅγιο Ποτήριο παλαιᾶς καλῆς τέχνης μέ τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικά: Ὑψος 25cm, διάμετρος κούπας: 12,5 cm, διάμετρος βάσης: 17,3 cm. Ἡ ἐξωτερική ἐπίστρωση τῆς κούπας εἶναι διάτρητη καί παρουσιάζει τὴν ἐξῆς πρωτοτυπία: διαθέτει σταυροειδῶς πάνω της καί σέ ἴσες ἀποστάσεις τέσσερις (4) παραστάσεις τοῦ Χριστοῦ πού ἀπεικονίζεται σέ μπουῶστο, εὐλογῶν μέ τό δεξί χέρι ἐνῶ συγχρόνως μέ τό ἀριστερό κρατάει εὐαγγέλιο ἀνοιχτό μέ τέσσερα (4) διαφορετικά ρητά ἀπ’ τὴν Καινή Διαθήκη. Αὐτά εἶναι:

- 1) ΟΣ ΕΛ
ΤΗ ΗΟ
ΣΘ ΠΙ

δηλ. “ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καί ἀράτω τὸν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθείτω μοι” (Μάρκ. ν’ 34).

- 2) ΟΤ ΜΟ
ΡΟ ΥΤ
ΓΟ ΗΝ

δηλ. “ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ” (Ἰω. σί’ 56).

- 3) ΟΥ ΟΝ
ΚΗ ΚΑ
ΛΘ ΛΕ

δηλ. “οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν” (Μάρκ. β’ 17).

- καί 4) ΕΓΩ ΡΑ
ΗΜ ΔΗ
ΙΗ ΕΜ
ΘΗ ΟΥ

14. ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ, ὁ.π.

δηλ. “ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα· δι’ ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εὐσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εὐρήσει” (Ἰω. ι’ 9).

Ἡ βάση τοῦ Ἀγιοπότηρου εἶναι κωνική, σκαλιστή καὶ συγχρόνως σφυρήλατη μέ διάφορα φυτικά μοτίβα, ἄνθη καὶ ἀνθέμια ἐξαιρετικῆς τέχνης. Στό περιμετρικό διάζωμα τῆς βάσης ἔχουμε ἐπιπλέον τὶς παραστάσεις τεσσάρων (4) μεγάλων χερουβείμ πού ἀντιστοιχοῦν ὑψομετρικά καὶ σταυροειδῶς στίς 4 παραστάσεις τοῦ Χριστοῦ στό ἄνω μέρος τοῦ Ποτηρίου, τὴν κούπα. Αὐτά ὅσον ἀφορᾷ τὴν καλλιτεχνική πλευρά τοῦ κειμηλίου.

Τό πῶς σημαντικό ὅμως μέρος τοῦ Ἀγίου Ποτηρίου εἶναι μιά ἐγχάρακτη ἐπιγραφή που διατρέχει κυκλικά τό πάνω σκαλοπάτι τῆς βάσης καὶ πού μᾶς πληροφορεῖ μέ μεγάλη ἱστορική σαφήνεια:

+ ΤΟ ΠΑΡΟΝΘΙΟΝΚΕΙΕΡΟΝΠΟΤΥΡΙΟΝΓΕΓΟΝΕΝ
ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΥΠΑΝΙΕΡΟΤΑΤΟΥΔΕΣΠΟΤΟΥ
ΑΓΙΟΥΚΥΤΡΟΥΣΚΥΡΙΟΥΚΥΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥΤΟΥ
ΕΚΒΕΡΡΟΙΑΣ - ΕCΕΤΙ 1784 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 30

δηλ. “Τό παρόν θεῖον καὶ ἱερόν Ποτήριο γέγονεν ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Δεσπότη Ἀγίου Κύτρου κυρίου κυρίου Κωνσταντίου τοῦ ἐκ Βερροίας ἐν ἔτει (σωτηρίῳ) 1784 Ἀπριλίου 30”.

Ἡ ὕπαρξη τοῦ Κωνσταντίου εἶναι πλεον γεγονός ἀδιάψευστο. Σ’ αὐτό ὅμως τό γεγονός συνηγοροῦν κι ἄλλα στοιχεῖα πού προέρχονται ἀπό ἀντικείμενα κειμηλιακῆς τέχνης. Στό τέμπλο τοῦ Ἱ. Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Παληαμπέλων, ἐλάχιστα χιλιόμετρα ἔξω ἀπό τὴν παλαίφατη ἔδρα τῶν ἐπισκόπων Κίτρου, τόν Κολινδρό, ὑπάρχει εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐξαιρετικῆς τέχνης, ὅπου ὁ Κύριος παριστάνεται ἐνθρονος, ἐνδεδυμένος ὡς Μέγας Ἀρχιερεὺς (εἰκ. 2).

Στή βάση, λοιπόν, τῆς εἰκόνας αὐτῆς καὶ κάτω ἀπό τό ὑποπόδιο τῶν ποδῶν τοῦ Κυρίου ἀναγράφεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: “ΤΕΤΕΛΕCΘΑΙ ΑΡΧΙΕΡΑΤΑΙΒΩΝΤΟC CΥΝΔΡΟΜΗC ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΤΡΟΥC ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΩΝCΤΑΝΤΙΟΥ ΔΑΠΑΝΙ ΔΕ ΚΑΙΕΞΟΔΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΠΑΛΑΜΟ
..... ΕΝΕΤ(ΕΙ) ΑΨΠΓ ΜΑΡΤΙΟΥ Κ (εἰκ. 3). Δηλ.

«Τετέλεσται Ἀρχιερατεύοντος καὶ διά συνδρομῆς παρά τοῦ Πανιερωτάτου Ἀγίου Κύτρου κυρίου κυρίου Κωνσταντίου, δαπάνη δέ καὶ ἐξόδων Γεωργίου καὶ Παπαλαμό... ἐν ἔτει 1783 Μαρτίου 20».

Γιά τὴν ἔναρξη, λοιπόν, ἀρχιερατείας τοῦ Κωνσταντίου ἔχουμε

ένα *terminus ante quem* καί αὐτός εἶναι ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐπιγραφῆς: 20 Μαρτίου 1783. Ἐπεταί, ὅμως, καί συνέχεια τῶν ἀδιαφεύστων πηγῶν πού ἀποδεικνύουν πανηγυρικά τήν ὑπαρξήν τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντίου.

Στόν ἱστορικό Ἱ. Ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Κολιन्द्रοῦ μέ τό ἀμύθητης ἱστορικῆς καί καλλιτεχνικῆς ἀξίας πανέμορφο τέμπλο, ἀριστερά ἀπό τή δεξιά πύλην τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ὑπάρχει μεγάλη εἰκόνα (διαστ. 104x70cm) ἐξαιρετικῆς τέχνης πού παριστάνει ἔνθρονο καί μέ Ἀρχιερατική ἀμφίεση τόν Ἅγιο Ἱερομάρτυρα Ἐλευθέριο (εἰκ. 4).

Κάτω δεξιά, γονατιστός στά πόδια τοῦ Ἁγίου βρίσκεται ἕνας ἐπίσκοπος ἐνδεδυμένος ἅπασα τήν ἀρχιερατική του στολή μέ λυμένα τά ὦς τή μέσην του μακριά του μαλλιά καί ἔχοντας ὑψωμένα πρός τόν Ἅγιο σέ στάση ἰκεσίας τά δύο του χέρια. Ἄγνωστη προσωπικότητα; Ὁχι, βέβαια! (εἰκ. 5). Πίσω ἀπό τήν πλάτην του βρίσκεται τετράστιχη ἐπιγραφή μέ χρονολογία: (Ο Ε)Κ ΒΕΡΡΙΑΣ ΚΩΝ

(C)ΤΑΝΤΙΟΣ Ο ΚΥΤΡΟΥΣ

ΕΤΩΝ ΥΠΑΡΧΩΝ ΕΠΤΑ

ΚΑΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΑΨΠΓ (εἰκ.6).

Δηλ. μέ ἄλλα λόγια «αὐτός εἶναι ὁ Κωνσταντίος, ὁ ἐπίσκοπος Κίτρους ὁ καταγόμενος ἀπ' τή Βέρροια, σέ ἡλικία ἐδῶ 37 ἐτῶν (ἔτος) 1783».

Ἡ πρωτοτυπία πάντως τῆς εἰκόνας ἔγκειται στό τρίστιχο, τό γραμμένο ἀνάποδα, πού ἐξέρχεται ἀπό τό στόμα τοῦ ἐπισκόπου μας καί ἀπευθύνεται ἤ καλύτερα, γιά νά ἀκριβολογοῦμε, κατευθύνεται πρός τόν Ἅγιο Ἐλευθέριο (εἰκ. 7). Τό περιεχόμενο τοῦ κειμένου αὐτοῦ τοῦ γραμμένου σέ κεφαλαιογράμματῃ γραφή τοῦ 18ου αἰ. μέ χαρακτηριστικά γράμματα χειρογράφου καί συντομογραφίες τῆς ἐποχῆς, παρά τίς ἀνορθογραφίες τοῦ καλλιτέχνη ἀγιογράφου, μᾶς καθηλώνει φανερώνοντάς μας τήν πίστη καί τίς μεταθανάτιες ἀνησυχίες ἑνός Ὁρθόδοξου Ἐπισκόπου κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, 200 χρόνια πρίν. Λέει, λοιπόν, ἡ δέση τοῦ Κίτρους Κωνσταντίου: ὙΠΕΡ ΕΜΟΥ ΔΕΟΜΕ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΠΙΗΣΕ ΔΕΗΣΙΝ ΠΡΟΣ ΚΥΡΙΟΝ ΟΠΩΣ ΜΕ ΡΥΣΕΙ CΚΩΛΗΚΟΣ ΑΚΟΙΜΗΤΟΥ ΤΕ ΦΕΥ ΚΑΙ ΒΡΥΓΓΜΟΥ ΟΔΟΝΤΩΝ/ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΙΚΡΩΝ ΚΟΛΑCΕΩΝ ΕΚΥΝΩΝ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ. ΠΡΟCΧΕC ΜΟΥ ΠΡΟC ΤΗΝ

ΔΕΗCΙΝ ΚΕΛΕΥΘΕΡΟCΟΝ ΜΕ ΕΝ ΩΡΑ ΤΗΣ ΕΤΗCΕΩC
ΜΑΡΤΗΣ/ΒΟΗΘΙCΟΝ ΜΕ· ΙΚΕΤΕΥCΟΝ ΤΩ ΠΟΙΗΤΗ ΙΝΑ ΤΗΣ
ΜΕCΙΤΗΑC ΤΗΣ CΗC ΑΞΙΩΘΟ ΚΑΓΩ ΤΕΛΕΙΑC CΟΤΗΡΙΑC”
(εἰκ. 8).

Δηλ. «Υπέρ ἐμοῦ δέομαι τοῦ ταπεινοῦ ποιῆσαι δέησιν πρός Κύριον ὅπως με ρύσει σκώληκος ἀκοιμήτου τε φεῦ καί βρυγμοῦ ὀδόντων/καί τῶν πικρῶν κολάσεων ἐκείνων τῶν μελλόντων. Πρόσχεσ μου πρός τήν δέησιν κέλευθέρωσόν με ἐν ὥρᾳ τῆς αἰτήσεως, μάρτυς βοήθησόν με. Ἰκέτευσον τῷ ποιητῇ ἵνα τῆς μεσιτείας τῆς σῆς ἀξιωθῶ καγώ τελείας σωτηρίας».

Τεχνοτροπικά ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ Ἀρχιερέα τῶν Παλναμπέλων εἶναι ὁλόϊδια μέ ἐκείνη τοῦ Ἀγίου Ἐλευθερίου τοῦ Κολινδρου, ἐκτός βέβαια ἀπό τά Χερουβεῖμ στά ὑποδήματα τοῦ πρώτου καί τό κλειστό εὐαγγέλιο στό ἀριστερό χέρι τοῦ δεύτερου. Χρονολογικά ἐπίσης οἱ δύο εἰκόνες εἶναι συνομήλικες.

Γιατί τότε ὁ ἐπίσκοπος προτιμᾶει νά ἀπεικονιστεῖ ἰκέτης στά πόδια τοῦ Ἀγίου καί ὄχι τοῦ Χριστοῦ; Μήπως ὁ Κωνσταντῖος ἔτρεφε ἀπλῶς μιά ἰδιαίτερη εὐλάβεια πρός τό συγκεκριμένο “Ἅγιο ἢ τόν συνέδεε κάτι πῶ προσωπικό μαζί του; Μήπως ἦταν “Ἐλευθέριος” τό κοσμικό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου; Πολύ φοβᾶμαι ὅτι σ’ αὐτές τίς ἐρωτήσεις δέ θά λάβουμε ποτέ ἀπαντήσεις. Παρά ταῦτα ἡ εἰκόνα αὐτή μᾶς δίνει ἄλλες σημαντικές πληροφορίες πού σχετίζονται μέ τήν πόλη καταγωγῆς τοῦ Κωνσταντῖου, τή Βέρροια, καί τήν περίοδο τῆς ζωῆς του ἐκεῖ, τά νεανικά του χρόνια πρὶν ἐκλεγεῖ ἐπίσκοπος Κίτρος καί ἐγκατασταθεῖ στόν Κολινδρό.

Ἡ εἰκόνα λοιπόν αὐτή συνδέει, ἐκτός ἀπό τίς δύο περιόδους τῆς ζωῆς τοῦ Κωνσταντῖου (προ - καί μετεπισκοπική), τίς δύο πόλεις Βέρροια καί Κολινδρό καί τίς δύο σημαντικές καί ἀνταγωνίστριες ἐπισκοπικές ἔδρες, ἐκείνη τῆς Βέρροιας καί ἐκείνη τοῦ Κίτρος (μέ παραμονή τοῦ ἐπισκόπου στόν Κολινδρό καί τήν Κατερίνη). Εἰδικότερα, ἡ ἀπεικόνιση τοῦ Κωνσταντῖου εἶναι προῖόν τῆς καλλιτεχνικῆς του εὐαισθησίας ἀλλά καί τῆς παρατηρητικότητάς του. Ἀποτελεῖ μέ ἄλλα λόγια τή σύνθεση δύο ἄλλων ἐπισκοπικῶν ἀπεικονίσεων τοῦ Ἱ. Ναοῦ τῶν πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου τῆς Βέρροιας. Ἡ πρώτη βρίσκεται στό τέμπλο τοῦ ναοῦ, χρονολογεῖται τό 1715 καί παριστάνει τόν Βερροίας Λεόντιο νά ἰκετεύει γονατιστός τό Χριστό

στά πόδια τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου ντυμένος στά ἀρχιερατικά του ἄμφια. Μπροστά του εἶναι γραμμένη μιά ἐξάστιχη ἐπιγραφή - προσευχή¹⁵. Ἡ δεύτερη βρίσκεται στό δεσποτικό θρόνο τοῦ ναοῦ, χρονολογεῖται στίς 27 Ἀπριλίου 1738 καί παριστάνει τόν Βερροίας Ἰωακείμ γοναπιστό στά πόδια τοῦ Χριστοῦ - Μ. Ἀρχιερέα ντυμένο γιά χοροστασία (δηλ. μέ ἐπανωκαλλύμαυχο, μανδύα καί ποιμαντορική ράβδο). Πίσω του βρίσκεται ἐπιγραφή χρονολογημένη πού μᾶς πληροφορεῖ γιά τήν καταγωγή καί τήν ἡλικία του¹⁶. Φιλόδοξος, συνθετικός νοῦς καί δημιουργικός ὁ Κωνστάντιος, ἐπηρεασμένος ἀπό τήν τέχνη τῆς γενέτειράς του Βέρροιας, συνέθεσε τήν εἰκόνα τοῦ Ἀν-Γιώργη στόν Κολινδρό, πού ἤδη περιγράψαμε. Μιά εἰκόνα πού ἀποτελεῖ ἀποκύημα εὐλάβειας, μεγαλοπρέπειας, πίστες, καλλιτεχνικῆς εὐαισθησίας καί φαντασίας.

Γιά νά ἐπιστρέψουμε τώρα στίς γραπτές πηγές, υπάρχουν τέσσερις ἐπιστολές πού ὁ καθηγ. Γλαβίνας λόγω ἐλλείψεως ἄλλων στοιχείων ἀποδίδει στόν ἀνύπαρκτο ἐπίσκοπο Κίτρος Κοσμᾶ, ἐνῶ, μετά ἀπό ὅσα στοιχεῖα ἐκθέσαμε παραπάνω, εἶναι ἡλίου φαινότερον ὅτι ἀναφέρονται ἢ ἀνήκουν στόν Κίτρος Κωνστάντιο.

1) Ἡ α' ἔχει ἡμερομηνία 9 Ὀκτωβρίου 1783 καί τήν ἔστειλε "ὁ τοῦ ἀγίου Κύτρος Τροῦπινος" στή μητέρα του Μαρία, χωρίς νά ἀναφέρεται τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου, πού εἶναι βέβαια ὁ Κωνστάντιος λόγω τῆς μαρτυρίας τῆς εἰκόνας τῶν Παλναμπέλων¹⁷.

2) Ἡ β' εἶναι ἓνα αὐτοκρατορικό φερμάνι τοῦ σουλτάνου Ἀβδούλ Χαμίτ τοῦ Α' μέ χρονολογία 18 Ἰουνίου 1785, τό ὁποῖο ἀπευθύνεται στόν ἱεροδίκη τῆς Βέρροιας καί ἀφορᾶ τήν ἐκδίκηση ὑπόθεσης γάμου ἀνάμεσα σέ μιά χριστιανική, τήν Κολινδρινή Ἐλένη Χατζῆ Γιαννάκη πού ἔγινε μουσουλμᾶνα μέ τό ὄνομα Φαχριέ καί ἓνα Τοῦρκο, τόν Κατερινιώτη Μπαγιαζίτ ἀγά. Στήν ὑπόθεση φαίνεται ξεκάθαρα καί ἡ ἀνάμειξη τοῦ ἐπισκόπου Κίτρος πού εἶχε ἀναμειχθεῖ - ἀπό τό

15. ΞΑΝΘΗΣ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΑΤΣΙΚΗ, *Ὁ Ναός τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου στή Βέρροια*: "Β' ΠΑΥΛΕΙΑ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καί ἡ Μακεδονία. Πρακτικά Διεθνούς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, Βέρροια 1996", σ. 186.

16. Τῆς ἰδίας, ὁ.π., σ. 187.

17. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΓΛΑΒΙΝΑ, *Ἐπίσκοποι Κίτρος στά τέλη τοῦ ΙΗ' αἰώνα*, σ. 38.

1784 - λόγω του ότι η Έλένη επρόκειτο να παντρευτεί τον αδελφό του. Πρόκειται βέβαια για τον Κωνστάντιο λόγω της επιγραφής του 'Αγιοπότηρου¹⁸.

3) 'Η γ' είναι επιστολή του επισκόπου Καμπανίας Θεόφιλου προς κάποιο προύχοντα της Νάουσας με ήμερομηνία Δεκέμβριο του 1788 πού αναφέρει: "αυτού εις την Νάουσαν απέθανεν ένας 'Ιερομόναχος Χ" παπᾶ Νικηφόρος σελιώτης ὁ ὁποῖος ἦτον εις ἕν μοναστήριον τοῦ ἀδελφοῦ μας ἀγίου Κύτρους ἡγούμενος". Ἐφόσον ὁ διάδοχος αὐτοῦ τοῦ επισκόπου Κίτρους ἦταν ὁ 'Ιγνάτιος ὁ Β', ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖται μέ σιγουριά ἀπ' τόν 'Ιανουάριο τοῦ 1790, τότε ἐδῶ πρόκειται πάλι γιά τόν Κωνστάντιο¹⁹.

4) 'Ο Κύτρους Κο., πού ἀπό τόν Σωφρόνιο Εὐστρατιάδη ἐρμηνεύεται αὐθαίρετα καί λανθασμένα ὡς συντομογραφία τοῦ Κοσμᾶς καί ἐπηρεάζει σ' αὐτό τόν Καθηγ. Γλαβίνα, ὑπογράφει επιστολή προς τόν "Κόνσολον" (πρόξενον δηλ.) τῶν βασιλέων Πρωσσίας καί Δανίας Δημήτριο Χοϊδᾶ, σχετική μέ τήν ἀποστολή σ' αὐτόν νημάτων καί χρημάτων. Αὐτά κλάπηκαν κι ὁ Κο., πού εἶναι βέβαια ὁ Κωνστάντιος ἀφόρισε τούς κλέφτες ἀλλά μετά φρόντισε γιά τή σωτηρία τους, τούς ἀπάλλαξε δηλ. "ὑπό τοῦ ἀλύτου τῆς κλοπῆς ἀμαρτήματος"²⁰.

Ἐπάρχει ὅμως καί μιᾶ ἀκόμη επιστολή τοῦ Νοέμβριου τοῦ 1791, πού ὁ Ἐπίσκοπος Καμπανίας Θεόφιλος ἀπνύθυνε μεταξύ ἄλλων καί στόν Ἀρχιδιάκονο τοῦ Ἐπισκόπου Κίτρους (Ζαχαρία) Κωνστάντιο. Ἡ ὑπαρξη διακόνου μ' αὐτό τό ὄνομα σημαίνει σαφέστατα ὅτι πρίν τό Ζαχαρία καί τόν 'Ιγνάτιο ὑπῆρχε ἐπίσκοπος ὀνόματι Κωνστάντιος, τό ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἔφερε τιμητικά ὁ διάκονος, εἴτε δοσμένο ἀπό τόν ἴδιο τόν Κωνστάντιο εἴτε ἀπ' τόν διάδοχό του²¹.

18. Τοῦ ἰδίου, ὅ.π., σσ. 38-40. Βλ. ἐπίσης Α. Γ. ΚΑΡΑΒΕΡΓΟΥ, *Τουρκικά ἔγγραφα ἀπό τά ἱστορικά ἀρχεῖα Μακεδονίας ἀναφερόμενα στό Νομό Πιερίας*, Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 71-73.

19. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΓΛΑΒΙΝΑ, ὅ.π., σ. 38. Ἐπίσης τοῦ ἰδίου, *Ἀρχιερεῖς Κασσανδρείας*, σ. 245 καί Ι. Κ. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ, *Οἱ Μακεδόνες κατά τήν ἐπανάστασιν τοῦ 1821*, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 26.

20. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΓΛΑΒΙΝΑ, *Ἐπίσκοποι Κίτρους στά τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνα*, σσ. 40-41.

21. Τοῦ ἰδίου, ὅ.π., σ. 48.

Συνοψίζοντας τά τῆς ταυτότητας τοῦ ἐπισκόπου Κίτρους Κωνσταντίου ἔχουμε τά ἑξῆς στοιχεῖα:

1) Πρόκειται γιά ἕνα ἐπίσκοπο νέο στήν ἡλικία, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς εἰκόνες τοῦ Κολινδροῦ καί τῶν Παληναμπέλων.

2) Κατάγεται ἀπό τή Βέρροια, σύμφωνα μέ τήν ἐπιγραφή τῆς εἰκόνας τοῦ Ἀγ. Ἐλευθερίου Κολινδροῦ, πρᾶγμα πού ἄλλωστε φαίνεται κι ἀπό τή σχέση τῆς εἰκόνας αὐτῆς μέ ἐκεῖνες τοῦ Ἱ. Ναοῦ Πέτρου καί Παύλου Βερροίας.

3) Ἀπό τήν ἀπεικόνισή του καί τά λόγια τῆς δεήσεώς του ἐμφανίζεται μεγαλοπρεπής ἀλλά καί ταπεινόφρων, γεμᾶτος πίστη καί ἐλπίδα στή μεσιτεία τοῦ ἱερομάρτυρα Ἐλευθερίου γιά τή σωτηρία τῆς ψυχῆς του.

4) Θαρραλέος στό φρόνημα δέ διστάζει νά ἀντιπεθεῖ στήν ἀλλαξοπιστία τῆς Κολινδρινῆς παρ' ὀλίγον ἐπ' ἀδελφῶ νύφης του παρά τόν κίνδυνο τῆς ὀργῆς τῶν Τούρκων.

5) Ἔχει φιλικές σχέσεις μέ προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς του, ὅπως μέ τόν Κόνσολο τῶν βασιλέων Πρωσσίας καί Δανίας.

6) Εἶναι ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Κίτρους πού παραγγέλλει ἀπεικόνισή του· μέ δεύτερο τόν Μητροπολίτη Κίτρους Βαρνάβα (βλ. παρεκκλήσιο Ἀπ. Βαρνάβα στό Ἐπισκοπεῖο καί παρεκκλήσιο Ἀγ. Φωτίου στό Πνευματικό Κέντρο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως).

7) Ποιμαίνει τήν ἐπαρχία Κίτρους μέ ἔδρα τόν Κολινδρό (καί ἴσως καί τήν Κατερίνη) ἀνάμεσα στόν Ἰγνάτιο τόν Α' (1772) καί τόν Ἰγνάτιο τό Β' (Ἰανουάριος 1790).

8) Ἐφόσον τό 1783 εἶναι 37 ἐτῶν ὑπάρχει πιθανότητα νά ἀρχιερατεύει ἀπό τό 1781 (*terminus post quem*) σύμφωνα μέ τούς ἰκανόνες πού θέλουν τόν ἐπίσκοπο 35 ἐτῶν καί ἄνω.

9) Πιθανόν νά πεθαίνει νεότατος (43 ἐτῶν), ἀφοῦ τό 1783 εἶναι μόλις 37 ἐτῶν καί τό 1790 ἔχουμε ἤδη τό διάδοχό του. Τό ἄν μετατίθεται σέ ἄλλη ἔδρα μᾶς εἶναι ἄγνωστο.

10) Εἶναι φιλότεχνος, γιατί παραγγέλλει σημαντικές εἰκόνες, πιθανόν καί πολλές ἄλλες ἐκτός ἀπό τίς δύο προαναφερθεῖσες τοῦ Κολινδροῦ καί τῶν Παληναμπέλων.

11) Εἶναι φιλεύσπλαγκνος ἀφοῦ αἶρει τόν ἀφορισμό τῶν κλεφτῶν τῶν χρημάτων του πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν τους.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τό Ἅγιο Ποτήριο τῆς Θ. Ἀναλήψεως

εἶναι προφανές ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Κωνσταντῖος ἐπηρεάζει τὴν ὁμορφία τῆς κατασκευῆς του. Πρόκειται, ἀπ' ὅσο γνωρίζουμε, γιὰ τὸ παλαιότερο καὶ πολυτιμότερο ἱερό σκεῦος τῆς πόλης τῆς Κατερίνης. Νά κατασκευάστηκε γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ στὸν Κολινδρό καὶ μετὰ τὴν πυρπόληση τοῦ ἐπισκοπέιου ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Νικόλαο Λούση τὸν Ἐπαναστάτη (τὸ 1878) νὰ μεταφέρθηκε στὴν Κατερίνη; Ἡ μήπως βρισκόταν ἐξαρχῆς σέ χρῆση στὴν Κατερίνη καὶ ἐπομένως στὸν Ἱ. Ναὸ τῆς Ἀγ. Αἰκατερίνης καὶ μετὰ πέρασε στὸν Καθεδρικό Ναὸ τῆς Θ. Ἀνάληψης;

Ἄγνωστο. Γιὰ κεῖνο πού μπορούμε νὰ εἴμαστε σίγουροι εἶναι ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα πανέμορφο κειμήλιο ἀνεκτίμητης ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀξίας πού συνδέει ἄρρηκτα μεταξύ τους τίς δύο ἔδρες τῆς ἱστορικῆς ἐπισκοπῆς Κίτρους: τὸν Κολινδρό καὶ τὴν Κατερίνη. Ἀποτελεῖ ἓνα ἀδιάψευστο μάρτυρα τῆς ὑπαρξῆς μιᾶς διόλου ἀμελητέας ἐκκλησιαστικῆς προσωπικότητας, πού μέχρι πρόσφατα ἀγνοοῦνταν καὶ ἀμφισβητοῦνταν παντελῶς, “τοῦ Πανιερωτάτου Δεσπότη Κίτρους κυρίου κυρίου Κωνσταντίου τοῦ ἐκ Βερροίας” “τοῦ ταπεινοῦ”, ὅπως ὁ ἴδιος αὐτοπροσδιορίζεται στὴ δέσπῃ του, ἀλλὰ καὶ “τοῦ μεγαλοπρεποῦς”, ὅπως προκύπτει στὰ δικά μας γεμᾶτα θαυμασμό μάτια ἀκόμα καὶ σήμερα, δυὸ ὀλόκληρους αἰῶνες μετὰ, λίγο πρὶν τὴν ἀνατολή τῆς 3ης μ.Χ. χιλιετίας.

ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ - 70 ΧΡΟΝΙΑ (1929-1999)
Ιστορία - Κοινωνία - Πολιτισμός

Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου για την Κατερίνη
25-27 Νοεμβρίου 1999

Επιμέλεια έκδοσης
Αρχιμ. Ιγνάτιος Δ. Σωτηριάδης

ΚΑΤΕΡΙΝΗ 2001

ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ - 70 ΧΡΟΝΙΑ (1929-1999)

Ιστορία - Κοινωνία - Πολιτισμός

Πρακτικά Α' Συνεδρίου για την Κατερίνη
25-27 Νοεμβρίου 1999

Τίτλος βιβλίου: **Δήμος Κατερίνης - 70 χρόνια (1929-1999)**
Ιστορία - Κοινωνία - Πολιτισμός.
Πρακτικά Α' Συνεδρίου για την Κατερίνη

© Δήμος Κατερίνης

Επιμέλεια έκδοσης - φιλολογική επιμέλεια - διορθώσεις κειμένων:

Αρχιμ. Ιγνάτιος Δ. Σωτηριάδης

Έκδοση 1η: 25 Νοεμβρίου 2001

Έκδοση Δήμου Κατερίνης

Πλατεία Δημαρχείου - 601 00 Κατερίνη

Τηλ.: 03510-69400, fax: 03510-69430

Σελιδοποίηση-Εκδοτική παραγωγή:

Εκδόσεις «**ΤΕΡΤΙΟΣ**» Κων/νος Δ. Παπαγιαννούλης & ΣΙΑ οε

2ο χλμ. Κατερίνης - Ν. Κεραμιδίου, 601 00 Κατερίνη

Τηλ.: 03510-22098, fax: 03510-45815

ΚΑΤΕΡΙΝΗ

Ιστορία - Κοινωνία - Πολιτισμός

ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ